

Masarykova univerzita
Fakulta sociálních studií

Řešení sporů a vynucování pravidel v systému GATT / WTO

Oldřich Krpec, FSS MU

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Světová obchodní organizace (WTO)

- **WTO** vzniká 1.1.1995
- 1.1.1996 končí GATT (47) jako provizorní ujednání
- GATT 47 je v podstatě inkorporován do **GATT 94**

“Marrákešská deklarace” – závěrečný dokument

Dohoda o WTO (cíle a funkce, orgány)

Příloha 1:

1A: **GATT 1994** (GATT 1947 + 19 mnohostranných dohod)

1B: **GATS** (Obchod službami)

1C: **TRIPS** (Obchodní aspekty práv k duševnímu vlastnictví)

Příloha 2: **Ujednání o pravidlech a řízení při řešení sporů**

Příloha 3: Mechanismus přezkoumávání obchodní politiky

Příloha 4: Vícestranné obchodní dohody

Institucionální struktura WTO – Dohoda o zřízení WTO

Čl. IV Struktura WTO:

- **Konference ministrů** (co 2r, každá strana je zastoupena): vykonává funkce WTO, činí **rozhodnutí ve všech otázkách** mnohostranných obchodních dohod;
- **Generální rada** (dle potřeby, každá strana zastoupena): v obdobích mezi zasedáními KM, vykonává její funkce.
 - Dle potřeby se schází aby vykonávala funkce **Orgánu pro řešení sporů; Orgánu pro přezkum obchodní politiky;**
 - **Rada pro obchod se zbožím; Rada pro obchod se službami, Rada pro obchodní aspekty práv k duševnímu vlastnictví:**
 - působí pod celkovým vedením GR;
 - dohlíží na působení Mnohostranných obchodních dohod;
- **Výbor pro obchod a rozvoj; Výbor pro omezení z důvodů platební bilance; Výbor pro rozpočet, finance a správu:**
 - zřízeny KM, vykonávají fce uložené Dohodou a Mnohostrannými obchodními dohodami;

Čl. VI Sekretariát

- Zřizuje se **Sekretariát WTO** řízený **Generálním ředitelem:**
 - KM **jmenuje GŘ** a stanoví jeho pravomoci (3R);
 - GŘ **jmenuje pracovníky sekretariátu** (mají výlučně mezinárodní charakter).

Ministerial conferences

<u>1st</u>	9–13 December 1996	<u>Singapore</u>
<u>2nd</u>	18–20 May 1998	<u>Geneva, Switzerland</u>
<u>3rd</u>	30 November – 3 December 1999	<u>Seattle, United States</u>
<u>4th</u>	9–14 November 2001	<u>Doha, Qatar</u>
<u>5th</u>	10–14 September 2003	<u>Cancún, Mexico</u>
<u>6th</u>	13–18 December 2005	<u>Hong Kong</u>
<u>7th</u>	30 November – 2 December 2009	<u>Geneva, Switzerland</u>
<u>8th</u>	15–17 December 2011	<u>Geneva, Switzerland</u>
<u>9th</u>	3–6 December 2013	<u>Bali, Indonesia</u>

Director-General

	Name	Took office	Left office	Country
1	<u>Peter Sutherland</u>	1 July 1993	1 May 1995	<u>Ireland</u>
2	<u>Renato Ruggiero</u>	1 May 1995	1 September 1999	<u>Italy</u>
3	<u>Mike Moore</u>	1 September 1999	1 September 2002	<u>New Zealand</u>
4	<u>Supachai Panitchpakdi</u>	1 September 2002	1 September 2005	<u>Thailand</u>
5	<u>Pascal Lamy</u>	1 September 2005	1 September 2013	<u>France</u>
6	<u>Roberto Azevedo</u>	1 September 2013	----	<u>Brazil</u>

Důvody pro existenci DSB

- **Není žádné supranacionální těleso** → **dodržování** smluv tak stojí na tom, že **nedodržování** by vyústilo v situaci, která je **ztrátou**...
 - Pokud **vláda** nazná že **FR** je v jejím **zájmu**, může být **kooperace zajištěna** **jedině** důvěryhodnou **hrozbou** ze strany členů **WTO** → **retaliace** (musí hrozit **ztrátou** která je **větší** než zisk z **oportunismu**);
- **DSB – redukuje oportunismus a využívá multilaterální retaliaci** – snaha státu **změnit dojednané** podmínky povede k **nutnosti kompenzace**; limituje se tak **přílišná retaliace**;
- **DSB předpokládá situaci jistoty** – **porušení jsou pozorována** a jsou **jednoznačná**;
 - DSB vede k **redukci nejistoty** pokud je o **legimitu** různých **opatření** + proces snižování užití retaliace proti pozorovaným porušováním dohody které jsou ve skutečnosti důsledkem **vnějších šoků** a ne politik;
- DSB může bojovat proti **morálnímu hazardu** (člen **interpretuje vágní ustanovení** ve svůj prospěch) - vytváří se **fórum**, kde jsou **deviace publikovány**;
- **WTO je nedokončený kontrakt** – má jen **několik jednoznačných pravidel** (cla) → **ostatní potřebují interpretaci**;
 - **Stranami akceptovaná rozhodnutí** jsou v **případech nové intepretace výstupem jednání**, které se nikdy **nerealizovalo** (úspěšně) → **neformální precedent**;
- **Cíl DSB je udržení rovnováhy** vyjednaných **koncesí** – nápravné **prostředky** míří na **budoucnost** (upustit od rušení);

DSB procedura

- Člen obviní druhého, že **porušil** nebo svou politikou **znehodnotil** koncesi;
- **Rozhodování sporů:**
 - **Konzultace** – dvoustranné konzultace – **dobré služby DG WTO**, cíl aby strany **poznaly právní stránku i aspekty** skutkové **situace** – cíl **DS** je dosáhnout vzájemně **přijatelného řešení**; **konzultace preferovány** před panelem;
 - **Žádost o panel:** po **60 dnech** konzultací může být **požádáno o panel**; **ostatní členové** mohou být **spolu-stěžovateli**; **sekretariát navrhne 3-4 osoby** do panelu; strany mohou **protestovat**; (panelisté vysloužilí státní úředníci s odbornými **znalostmi**);
 - **Práce panelu:** a) **prozkoumá fakta a argumenty** stran; b) **sejde se se stranami** a zúčastněnými **třetími stranami** (ty s významným zájmem ve věci); c) vydá **mezitímní rozhodnutí (popisná a předběžná zpráva)** je **posláno stranám** – mohou **požadovat přezkoumání**; d) **sepsání závěrů a doporučení**; e) **zpráva stranám a DSB**;
 - Panel má **právo zkoumat a požadovat informace** a technické **expertizy** – měl by dokončit práci do **6-9 měsíců** (v praxi **průměr rok**);

- **Přijetí rozhodnutí** – zpráva musí být **přijata** DSB do **60 dní** (pokud **není konsenzus nepřijmout**), nebo dojde k odvolání – **odvolání** (chyba v právním posouzení věci);
- **Odvolací těleso (AB)** má **7 osob – 60-90 dní** (právníci) – zpráva AB je **finální** a je **přijata DSB**;
- **Implementace**: **přiměřená doba** (specifikováno arbitráží na žádost stran); pokud **nedoje k implementaci** – strany **dojednávají kompensace** – pokud to **nejde**, stěžovatel může **žádat** o autorizaci **DSB k suspendování ekvivalentních koncesí – retaliace** – autorizace je **automatická** pokud **není konsenzus k odmítnutí**;
- **Míra retaliace** *determinována DSB – většinou na základě doporučení původního panelu; musí být dočasná;*
- Pokud je **spor** o tom, že bylo **implementováno** (zda jsou nové politiky OK) proces **DS** startuje **znovu** - **používá** pokud možno **původního panelu** ale zrychlená procedura **90 dní** – často významné ve známých sporech...

GATT vs. WTO

- **GATT** na **konsenzu** – **obě strany** sporu musí **souhlasit**;
 - **1980s** a **1990s** stále **více citlivých sporů** nemohlo být **rozhodnuto** – **NIC** a **AGRI**;
- **GATT fungoval** dobře:
 - z **278 stížností** 1948-1994 **110** vedlo k **rozhodnutí panelu**, ostatní se vyřešily před zprávou – z **88** případů kdy panel zjistil **porušení pravidel** byla **většina adoptována**; více než **90% sporů** se **vyřešilo**;
- **Po 1980** počet **neadoptovaných** rozhodnutí **narostl** významně – mnoho sporných témat nebylo jasně upraveno;
- **Úspěch systému** spočíval na **zájmu samotných stran**:
 - snaha **nesnížit hodnotu** dojednaných závazků, **opakovaná hra**;
 - strany věděly, že pravidla GATT dávají **ekonomický smysl** – mnohdy ti co **prohráli zájem** na **prosazení GATT pravidel**, pomohlo to prosadit **efektivnější obchodní politiky**;
- **WTO posílilo DS**:
 - **není možné blokovat sestavení panelu** a **přijetí zprávy** panelu, zavedlo **časové limity**, vytvořilo standardní vodítka pro rozhodování panelu a **odvolací těleso (bez opravného prostředku)**;
 - zavedlo pravidlo **automatické autorizace retaliace**;
 - možnost **blokace** pouze negativním **konsenzem** – **všichni** musí **souhlasit** s tím, že **zpráva** panelu je zásadním způsobem **pochybená**;
- **Proč došlo k posílení DS** systému když fungoval dobře i pod GATT? **US** a **301** (Trade Act 1974)– US trvaly na **systému** který má **zuby** (DSB je podle článku 23 DSU **povinným mechanismem** pokud je spor ve věci upravené pravidly WTO)...

Fungování systému

- Zkušenosti podporují **optimismus** – **160** požadavků na **konzultace** během prvních **5 let, 3x více ročně** než GATT;
- *(za 11 let od vzniku WTO)* **965** sporů / **351** formálních **konzultací** pod DSU (**150 stran** x směřujících **tisíce** produktů) - pouze **144** ke **zprávě panelu**;
 - **DCs** častěji než dříve – jako **stěžovatel 33%** a jako **žalovaný 27%**; úspěšně **napadají velké AIC**; také se **častěji** napadají **vzájemně**;
 - **LDCs** **minimálně** – **nikdy** jako **obviněný**;
- **Vyhráno G2 65%, AIC 56%, DCs 58%, celkem 59%**;
- **DCs vyvolávají více kauz** než AIC, úspěšnost stejná bez ohledu na kapacitu a sofistikovanost;
- **EU a US** mají tendenci vést **akce proti sobě** a **proti jiným AIC** – ostatní **DCs** a **AIC** mají tendenci **napadat EU a US**; (všichni spíše startují **spory proti členům stejné skupiny**);
 - **EU a US žalují 28%** všech sporů (**ostatní AIC 38%, DCs 33%, LDCs 8x**);
 - **EU a US cílem 56%, AIC** (včetně bohatých NIZ)– **17%, DCs 27%, LDCs 0%**;

- **Podíl implementovaných – 80%**, pouze 20% jde zpět k *compliance panelu*;
 - **AB často poopravilo panel, výjimečně otočilo výsledek;**
- **V průměru konzultace, panel, AB vezme 2 roky, implementace další rok – compliance panel dalších 7 měsíců;**
 - Průměrné **doby trvání**: konzultace **210 dnů**, panel **406 dnů**, **AB 89 dnů**, přiměřená doba **implementace 12 měsíců**, implementace bilaterální dohody 9,5 měsíců, **compliance panel 226 dnů**, **AB (compl. Případy) 88dnů (1995-2006)**;
- **Nedá se říct kdo co vyhrál – některá napadená opatření byla pro aktéry důležitá, jiné ne – někdy může vláda prohru uvítat, protože to pomůže doma, nebo jde o přitažení pozornosti k problému, který chtějí dostat do agendy WTO;**
 - **Problematické kauzy typicky mezi OECD členy – subvence a SPS;**
 - **Pouze 5% do 2006 požadavek retaliace, pouze OECD zatím použilo retaliace (vždy na úkor občana)...**
 - **Většina kauz spadá do tří propojených pravidel: AD, subvence (SCM), SG; pak SPS;**

Systemové otázky

- **Vlády jako filtry** – EO podniky musí **žádat** svou vládu, aby **vznesla kauzu** k WTO – nejprve přes **konzultace** a pak **panel**;
 - vlády **nemusejí chtít jít do syndromu skleněného domu** – simultánní protikauzy, nebo si nemyslí, že se to vyplatí – mají **důležitější témata** k vyřešení s danou zemí;
 - **retaliační kapacita** hraje roli – **spor** v daném roce mezi **dvěma zeměmi** zvětšuje pravděpodobnost sporu v **opačném gardu** v roce následujícím **55x!**
- I když jsou to vlády kdo je hráčem v DS – **soukromé subjekty** mohou **participovat** prostřednictvím ***amicus curie brief*** – mohou být připuštěné panelem v rámci jeho pravomoci zjišťovat informace a žádat o radu;
- Existují různá **fóra** kde se setkávají vlády a **business** – **International Chamber of commerce (ICC)** v **Paříži** – konzultativní status v UN, nejvýznamnější **komunikačním kanálem** s mezinárodním **business**;
- **Nejefektivnější** by bylo zavést mechanismus napadení vládních politik **před vlastními soudy** v zemi, nebo zvláštními **rozhodci...**
- **Omezení zdroji**: dohody WTO 25k stran, case law dalších 25k; průměrná kauza DS 500k USD, asistence byla omezená:
 - Problém je **potenciál panelu** a AB **zvládnout komplexní** a velmi detailní **technické věci**: EC-Biotech zpráva má obsah o 40 stranách, hlavní zpráva má **1000** stran a hromadu dodatků – strany poskytly **3100 dokumentů...**

Mocenská asymetrie

- Důležitá skupina faktorů – **asymetrie moci** - je zřejmé, že asymetrie moci **nevede k tomu, že by velcí hráči nebyli cílem!**
 - Ale, **DCs nemusí chtít provokovat AIC** se kterou mají **spolupráci** v jiných oblastech – rozvojová **pomoc**, nebo **obrana**;
- Existují **asymetrické motivace** pro země k **odchýlení** se od **WTO**, protože **konečná hrozba členovi je retalitace**;
 - **Malé země nemohou důvěryhodně strašit** velké protože jejich **bariéry** by měly **minimální dopad** a byly by **nákladné** v důsledku **narušení obchodu** – to je **realita** a **ne důsledek** fungování **WTO**;
- To že jsou **DCs málokdy napadené** v rámci DS procesu je **problém** – je **nepravděpodobné**, že by nic **neporušovaly**;
 - Zdá se, že **malé trhy** a potenciálně **malé zisky** jejich **otevření** nedokážou **kompenzovat náklady** vedení kauzy;
 - Navíc to může být **citlivé** z **politických** a etických **důvodů**;
 - To ale **snižuje motivaci** s nimi vstupovat do vzájemně výhodných jednání o liberalizaci...

Japonsko – alkoholické nápoje (ochrana domácích producentů)

- japonská **daň** na **sochu** nižší než na **whisky** a **vodku** a další západní nápoje:
 - porušení **národního zacházení** - stěžovatel musí prokázat, že produkty soutěžily o stejný trh (jsou „*like*“ produkty;)
 - Japonci zacházeli s dovozem hůře -> museli **odstranit daňový rozdíl**;
 - trvalo to **déle** než **dohodnutá doba implementace**, dočasná **kompensace** ve formě **sníženého cla** na **dovoz dotčených produktů dokud** nebyla **změna daní**;

EU-Sardinky (ochrana domácích producentů)

- **EU rozhodnutí** že jen to co je v **Atlantiku** a **SZM** jsou pro EU **sardinky** - **pacifický** příbuzný musí být nazýván **šprot**,
 - **Peru** to napadlo - **EU ignoruje** mezinárodní standard *Kodex Alimentarius Commission* – že **ryby exportované Peru** mohou být **legitimně** zvané **sardinky**;
 - **EU** potřebovalo **důvod** pro nové **názvosloví** → prý **ochrana spotřebitele**...
 - proti tomu se postavila **UK asociace spotřebitelů**, která poslala **dobrozdání**, že je to **naopak** proti ekonomickým a informačním zájmům E spotřebitele...
 - **EU neprokázala**, že je její akce **motivována ochranou spotřebitele** – souhlasila se **změnou legislativy**;

EU – Banány (preference – zahraniční politika, ochrana preferovaných producentů)

- problémové téma kvůli **EU preferencím pro ACP** – Karibik **vždy velký podíl** EU trhu vs. LATAM (spor i mezi **GER** a **FRA**-kolonie); podobně i **UK** a **SPA**;
 - velmi neefektivní – z každý **1USD** pro kolonie **spotřebitel** platil **5** (**3** pro **distribuci** a **1** se **ztratil**) - mnohem **efektivnější** by byl **transfer**;
- **1993 EU** vytvořila **komplexní systém dovozních licencí**;
 - **dvě tarifní kvóty** – jednu pro **ACP** a jednu pro **ostatní** – **dodávky mimo kvótu** byly zatížené vysokým **tarifem**;
 - **tradiční dodavatelé 30% licencí** na **kvóty** a mohli je **použít** na **dovoz z ACP** nebo **prodat firmám**, které chtějí dovážet z **US Ameriky** – to se dělo a šlo o **transfer od US firem k držitelům kvót**; **náklady spotřebitele 2 mld. USD** – **ACP dostaly 150mil**;
- **Latam** producenti **dvě** kauzy ke **GATT 1992** proti **národním systémům** a **1993** proti **EU režimu**;
 - **vyhrály** → **EU** vytvořila **rámcovou Dohodu o banánech s 4 zeměmi** (Kostarika, Kolumbie, Nika, Venezuela)– **1994** kterým dala **zvláštní kvóty** za to že **nebudou napadat EU režim do 2002**;
 - **1996 další čtyři** producenti napadli režim (Equ, Gua, Hond, Mex), na jejich stranu se postavily **US** kvůli **Chiquitě (US** protože nemá banány mohla přistoupit díky **GATS** → nediskriminace proti **distribučním službám**);
 - **EU prohrálo + nepodřídilo se DSB** → **retaliace** pro **US** – kolotoč, **každých 6 měsíců jiné zboží** se **100% tarifem** – **maximalizace politické škody**;
 - **nekončí** – v roce **2006** EU zavádí **nový režim** se **clem 176 eur** na tunu a **ACP bezcelní kvótu 775k tun do konce 2007** – **EPA** dohody nahrazují **ACP**;
 - Diskuze pokračují v **Doha**; **EU** totiž **pokračuje s bezcelní kvótou** pro **ACP** i **po uplynutí výjimky** – **US** se vložilo;
- *Ukázalo se, že **retaliace Ekvádoru** by **nefungovala** – **DCs** jsou **závislé** na tom, že se na jejich stranu postaví **velký trh (US)**;*
- *A dokonce **ani US retaliace nestačila** v této kauze –**extrémní příklad –boj mezi skupinami DCs**;*
- *Přestože preference byly **financovány spotřebiteli** z **EU**, **nebyli hráčem** v kauze, a v **EU** nebyli **ani velcí zpracovatelé**, kteří by tlačili na **levnější vstupy**...*
- *Kauza skončila **útokem skupiny nepreferovaných zemí** na **preferenční režim EU**;*
- ***Podobná byla cukerná kauza**, ale zde byli **silní EU producenti** a **zpracovatelé**...*

EC – Hormony (obavy spotřebitelů)

- **zákaz dovozu hovězího z US a CAN– používají k urychlení růstu hormony;**
- v **80s EU** zakázalo **6** konkrétních **hormonů** – v **US** hormony po **desítky let** v **množstvích**, které jsou považovány za **bezpečné**;
 - zákaz dovozu ze strany EU vedl US k **použití článku 301** a uvalení **tarifů** ve výši **100 mil USD** na EU export;
- **EU** chtělo **napadnout panelem WTO** – **US** to **zablokovaly** s tím, že je to **jasné** a že EU má zrušit zákaz;
 - V roce **1997** **panel** shledal **EU** zákaz **nekonzistentní** s **požadavkem opřít** opatření o mezinárodní **standards** tam kde existují, resp. mít **vědecké zdůvodnění** pro národní normy tam, kde se rozhodnou nerespektovat mezinárodní standardy + **provést zhodnocení reálných rizik**;
- Doba pro **implementaci 15 měsíců** – před uplynutím **EU** informuje, že **nemůže implementovat** – politické důvody;
 - **DSB** povoluje **retiaci 202 mil USD** a **75 mil CD**; **odvolání** – snížení na **117** a **11 mil**;
- **2003 EU** informuje, že zavedla **risk assesment** a ten **zjistil zdravotní riziko** – pokračuje zákaz dovozu – **zákaz dovozu už permanentní** a rozšířený;
 - **US** konstatuje že **EU nerespektuje** rozhodnutí **DSB** a pokračuje v **retiaci**;
 - **EU** **napadá** US opatření jako **nelegální** v **2005**;
- **Panel** konstatuje, že **neexistuje vědecký základ** pro tvrzení EU – **studie EU** byly **obecné** a nevztahovaly se ke zbytkům hormonů v hovězím masu;
- **Spor** pokračuje dodnes – i **20 let** po zákazu;
 - **Nový typ** sporu – **rozdíly** v **regulačních režimech** a odlišném vztahu k riziku – existuje jasná **odborná shoda**, že hormony nejsou riziko;
 - Stejný problém v novější kauze **GMO potravin** – relevantní biotechnologie nepředstavují významné riziko;
- Hormony měly být **snadnou kauzou** ve srovnání s těmi, kdy existuje zásadní neshoda mezi experty a techniky;
- **EU** zdůvodňuje **předběžnou opatrnost** – princip obsažený v **SPS** – **nemá** to co dělat s **bezpečností** spotřebitelů, ale se **spotřebitelskými obavami**;
 - Roli hraje i **CAP** – **EU** **nechce techniky**, které by **dále zvětšovaly produkci** a prodražovaly CAP;

Děkuji za pozornost

Oldřich Krpec

krpec@mail.muni.cz

MVES FSS MU, Joštova 10, 60200 Brno

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ